

HITLERIN BERLIINI

KÄVELYRETKI BERLIININ HISTORIAAN

Sininen 2,5 kilometrin reitti

**vie natsien keskeisten
hallintopaikkojen kautta**

**Hitlerin bunkkerille. Punainen
9,6 kilometrin reitti vie muille
historiallisille paikoille.**

1 BRANDENBURGIN PORTTI

Osoite: Pariser Platz ja Wilhelmstrasse

Natsismin riemujuhlaa

Brandenburgin portti on Berliinin ehkä tunnetuin rakennelma. Se pystytettiin 1700-luvun lopulla esikuvanaan Kreikan Akropolis, ja se on siitä lähtien ollut kaupungin symboli.

30. tammikuuta 1933 Brandenburgin portille kokoontui 25 000 SA-joukkojen jäsentä juhlimaan Hitlerin valtaansa. Laulaen ja soituina kantaen he marssivat kaupunginpor-

tista Wilhelmstrassea pitkin kohti valtakunnankansliaa, Hitlerin uutta virka-asuntoa ja päämajaa. Myöhemmin Albert Speer suunnitteli Hitlerin pyynnöstä uuden valtakunnankanslian, koska tämä piti vanhaa liian vaatimattomana. Molemmat kansliat vaurioituivat pahasti puna-armeijan pommituksissa Berliinin valtauksen aikana vuonna 1945.

Hitler nousi valtaan 30. tammikuuta 1933. Tapahtumaa juhlistanut soitukulkue lähti Brandenburgin portilta.

Seuraava kohde 800 m

2

GÖRINGIN ILMAILUMINISTERIÖ

Osoite: Wilhelmstrasse 97

Berliinin suurin virastorakennus

Hieman pidemmällä Wilhelmstrassella on entinen Hermann Göringin ilmailuministeriö. Valtava harmaa kivikolossi selviytyi toisesta maailmansodasta lähes vahingoittumattomana ja seisoo nykyään malliesimerkinä natsien uusklassisen arkkitehtuurin mahtipontisuudesta.

Rakennus valmistui vuonna 1935 vain runsaan vuoden kestäneiden rakennustöiden jälkeen. 2 000 huoneen ministeriö oli kaupungin suurin virastorakennus. Göring ei tarvinnut tilaa siviili-ilmailun kehittämiseen, mihin rakennuksen nimi

viittasi, vaan tarkoitus oli rakentaa Saksalle mahtavat ilmavoimat, joille Hitler asetti suuret odotukset.

Göring ei onnistunut tehtävässään. Ilmahyökkäys Britanniaan vuonna 1940 epäonnistui, samoin kun Stalingradia piirittävien 200 000 saksalaissotilaaan huolto ilmaitse. Göring syytti epäonnistumisista lentäjiä.

Seuraava kohde 300 m

Näiden ikkunoiden takana Göring johti Saksan Luftwaffe. Nykyään rakennuksessa on valtiovarainministeriö.

JUSTINIEN BILD & TORSTEN WIERER

3

GESTAPON PÄÄMAJA

Osoite: Niederkirchnerstrasse 8
Lisätietoja: www.topographie.de

Himmler orkestroi natsien kauhutyöt

Prinz Albrecht Strasse oli yksi natsivallan pahamaineisimmista osoitteista: siellä oli salaisen poliisin Gestapon päämaja, jonka naapurissa majailivat SS, poliisijohto ja tiedustelupalvelu SD.

Kaikkien poliisi- ja turvallisuuselinten johtaja oli Heinrich Himmler, joka suunnitteli juutalaisten joukkotuhoon ja natsien terroriteot valloitetujen alueiden kaukaisimmissakin kolkissa. Berliinin taisteluissa tuhoutuneesta

rakennuskompleksista on jäljellä vain kellariraunioita. Topographie des Terrors -järjestö on pystyttänyt paikalle näyttelyn, joka kertoo valokuvien ja tekstein Gestapon julmuuksista.

Nykyään kadun nimi on Niederkirchnerstrasse kommunistiseen vastarintaliikkeeseen kuuluneen naisen mukaan.

Seuraava kohde 1 000 m

Gestapon päämajan raunioille pystytetty näyttely kertoo natsien hirmutöistä

TORSTEN WIERER & SCANNIX/CORBIS

4

PROPAGANDAMINISTERIÖ

Osoite: Mauerstrasse 45-53

Hitlerin propagandapäällikön tukikohta

Valkoinen rakennus Mauerstrassella näyttää luottamusta herättävältä, ja kyltti kertoo, että siellä sijaitsee Saksan terveysministeriö. Vuosina 1933–1945 se oli natsien johtoeliittiin kuuluvan propagandaministeri Joseph Goebbelsin työpaikka. Sieltä hän hallitsi maan lehdistöä, ja siellä hän suunnitteli Hitlerin valtaa pönkittäviä puheet, iskulauseet ja joukkotapahtumat.

Goebbelsin mestarinäyte oli niin sanottu Sportpalast-puhe, jota hän

työsti viikkokausia löytääkseen juuri oikeat ilmaisut. 18. helmikuuta 1943 puhe oli valmis ja Goebbels saattoi kysyä saksalaisilta, halusivatko nämä "totaalista sotaa". Goebbelsin puhe lähetettiin suorana radiossa, jotta koko kansakunta sai todistaa sen saamia jyliseviä suosionosoituksia. Radionkuuntelijat eivät tienneet, että paikalla ollut yleisö oli tarkoin valittu.

Seuraava kohde 1 100 m

Hitler nimitti Goebbelsin seuraajakseen, mutta tämä teki itsemurhan heti Hitlerin kuoleman jälkeen.

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ

KIRJAROVIO

Osoite: Bebelplatz

"Väärät" ajatukset savuna ilmaan

Vuonna 1933 lukuisissa Saksan kaupungeissa järjestettiin kirjarovioita. Berliinissä yliopisto-opiskelijat marssivat soihtukulkueessa SA-joukkojen rinnalla "Saksan-vastaisilla" kirjoilla lastattujen kuorma-autojen perässä. Kulkue pysähtyi *Opernplatz*-aukiolle (nykyisin *Bebelplatz*), jossa kirjat heitettiin liekkeihin. Sää oli sateinen, joten tulta ruokittiin bensiinillä. 25 000 poltetun kirjan joukossa oli mm.

Jack Londonin, H. G. Wellsin ja Voltairen teoksia.

Tapahtumapaikalla on nykyään muistomerkki: aukion keskellä kiveyksessä on ikkuna, jonka läpi voi katsella maan alla olevia tyhjiä kirjahyllyjä.

Seuraava kohde 1 100 m

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ

70 000 ihmistä kokoontui seuraamaan kiellettyjen kirjojen polttamista.

OTTO WEIDTIN SOKEIDEN TYÖPAJA

Osoite: Rosenthaler Strasse 39, 1. piha, sisäänkäynti vasemmassa
Lisätietoja: www.museum-blindenwerkstatt.de

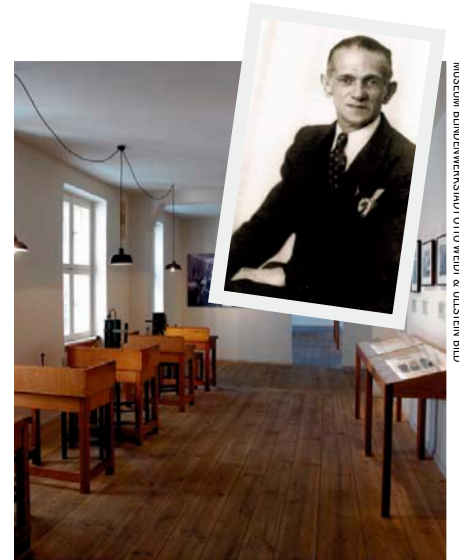
Juutalaisten turvapaikka

Pian natsien valtaantulon jälkeen Saksassa alkoivat juutalaisvainot. Monet saksalaiset eivät nostaneet sormeaankaan juutalaisten auttamiseksi, mutta Berliinissä harjatyöpajaa pitänyt Otto Weidt oli toista maata.

Saksan armeija kuului hänen asiakkaisiinsa, ja Weidt onnistui vakuuttamaan viranomaiset, että hänen tuotteensa olivat välttämättömiä sodankäynnin aikana. Niinpä hänen työläisensä, jotka olivat pääosin sokeita ja kuuroja juutalaisia, jätettiin rauhaan.

Kun Goebbels vuonna 1943 päätti puhdistaa Berliinin juutalaisista, Weidt menetti suuren osan työvoimastaan, mutta hän onnistui piilottamaan juutalaisen Hornin perheen työpajansa salaiseen huoneeseen. Salaisuus säilyi yhdeksän kuukautta, kunnes natsiurkkija sai siitä vihiä.

Seuraava kohde 600 m

MUSEUM BLINDENWERKSTATT OTTO WEIDT & ULLSTEIN BILD

Otto Weidtin sokeiden työpaja on nykyään museona. Taulut seinällä kertovat tehtailijan teoista. Hän mm. auttoi entistä sihteeriään pakenemaan keskitysleiriltä.

UUSI SYNAGOGA

Osoite: Oranienburger Strasse 28-30
Lisätietoja: www.or-synagoge.de

Pelastus kristalliyönä

9. marraskuuta 1938 SA-joukot ja villiintyneet kaupunkilaiset ryntäsivät Berliinin kaduille tuhoamaan juutalaisten omaisuutta. Tänä niin sanottuna kristalliyönä hävitettiin niin juutalaisten yksityiskoteja kuin yrityksiäkin, ja useimmat kaupungin 14 synagogasta poltettiin maan tasalle.

Yksi tuhoajien ilmeisimmistä kohteista oli Oranienburger Strassella sijainnut Neue Synagoge, uusi synagoga. Wilhelm Krützfeld -niminen poliisi onnistui kuitenkin ajamaan tuhovimmaisien joukon tiehensä ja hälytti palokunnan. Palokunta oli

saanut ohjeet toimia vain, jos kaupungissa sytytetyt tulipalot uhkaisivat "kunnan" saksalaisten asumuksia, mutta Krützfeldin käskystä he sammuttivat palonalon.

Vain viisi vuotta myöhemmin synagoga tuhoutui brittien pommituksissa. Rauniot saivat rauhassa rapistua Itä-Berliinissä vuoteen 1988, jolloin synagoga rakennettiin uudelleen. Nykyään uusi synagoga on vahvasti vartioitu terroritekojen varalta.

Seuraava kohde 600 m

TOSTEN WEPER

Oranienburger Strassen synagoga tuhoutui brittien pommituksissa. Se rakennettiin uudelleen vuosina 1988-1994.

8

RAUTATIEBUNKKERI

Osoite: Reinhardtstrasse 20
Info: www.sammlung-boros.de

Kaiken kestävä pommisuoja

Marraskuusta 1943 alkaen brittien ja amerikkalaisten pommikoneet tekivät Berliiniin ilmaiskuja lähes päivittäin. Sodan loppuun mennessä ne olivat pudottaneet kaupunkiin 68 000 tonnia pommeja, ja kaupunki oli raunioina. Hyökkäyksissä kuoli 35 000 ihmistä.

Berliiniin rakennettiin pommisuojuiksi valtavia bunkkereita. Yksi niistä oli *Reichsbahn-bunker*, joka oli tarkoitettu lähellä olevalla Friedrichstrassen rautatieasemalla

junaa odottaville matkustajille ja lähistön asukkaille ilmahälytyksen sattuessa. Viisikerroksiseen pommisuojaan mahtui noin 3 000 ihmistä.

Sodan jälkeen kaupungin itäosan keskellä sijaitsevaa teräsbetonista bunkkeria ei onnistuttu räjäyttämään, ja se toimikin DDR:n aikana varastona. Nykyään rakennus on yksityisomistuksessa ja toimii näyttelytilana.

 Seuraava kohde 1 300 m

TOSSTEN WIEFER

Viisikerroksista betonihirviötä Reinhardtstrassella oli mahdoton räjäyttää.

9

GERMANIA, HITLERIN UNELMA

Osoite: Strasse des 17. Juni

Berliinistä maailman pääkaupunki

Brandenburgin portilta länteen lähtee vilkasliikenteinen kahdeksankaistainen puistokatu. Se on ainoa, mitä on jäljellä Hitlerin ja hänen hoviarkkitehtinsa Albert Speerin vuonna 1937 aloittamasta massiivisesta kaupunkisuunnitelmasta.

Tarkoitus oli muokata Berliinistä maailmanpääkaupunki Germania, ja seuraavina vuosina 50 000 asuntoa purettiin valtavien hallintopalatsien ja ministeriöiden tieltä. Hitler toivoi kaupungin valmistuvan vuoteen 1950 mennessä, mutta sota keskeytti hankkeen.

Suunnitelmasta ehti valmistua suuri paraatikatku, *Ost-West-Achse*, joka kulki Brandenburgin portilta länteen.

Toisen maailmansodan lopulla leveä katu toimi jonkin aikaa kiitoratana, jolta muun muassa Albert Speer nousi ilmaan paetessaan pääkaupungista.

Nykyään paraatikatun nimi on Strasse des 17. Juni. Nimi muistuttaa DDR:n kansannoususta vuonna 1953.

 Seuraava kohde 1 300 m

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ & TOSSTEN WIEFER

Ost-West-Achse rakennettiin näyttäviä sotilasparaateja varten. Sen puolivälissä oleva Voitonpylväs (1873) on Preussin voittoisien sotien muistomerkki.

10

BENDLERBLOCK

Osoite: Stauffenbergstrasse 13-14
Lisätietoja: www.gdw-berlin.de

Upseerien salaliitto Hitleriä vastaan

Armeijan ylemmät esikunnat olivat majoittuneet Bendlerblock-nimiseen rakennukseen, joka liittyy vahvasti Saksan historiaan. Vuonna 1944 vallankumousta yrittäneet upseerit suunnittelivat siellä Hitlerin murhayrityksen.

Upseeri Claus von Stauffenberg asetti pommin Hitlerin komentohuoneeseen Sudenpesässä, ja muiden sala-liittolaisten oli määrä aloittaa vallankaappaus Berliinissä. Hitler selvisi murhayrityksestä kuitenkin hengissä, ja vallankaappaus

kuivui kokoon. Salaliittolaiset teloitettiin Bendlerblockin pihalla. Rakennuksessa toimii nykyään Saksan vastarintaliikkeen museo.

 Seuraava kohde 1 400 m

ULSTEN BILD

Hitlerin murhaa yrittänyt Claus von Stauffenberg teloitettiin Bendlerblockissa.

HITLERIN BUNKKERI

Osoite: Gertrud Kolmar Strasse

Hitlerin viimeinen pakopaikka

Uteliaita turisteja virtaa nykyään Berliinin Gertrud Kolmar Strasselle nähdäkseen bunkkerin, jossa Hitler vietti viimeiset päivensä, mutta siitä ei ole kiveäkään jäljellä.

Neuvostoliitto yritti sodan jälkeen räjäyttää bunkkerin, mutta onnistui siinä vain osin, ja bunkkerirakennelma peitettiin maalla. Vasta 1980-luvulla DDR hävitti bunkkerikompleksin pala palalta, kun

alueelle alettiin rakentaa asuinrakennuksia. Nykyään paikalla on pysäköintialue.

Bunkkerin sijaintipaikka pidettiin pitkään salaisuutena, kunnes vuonna 2006 paikalle päätettiin pystyttää bunkkerista kertova kyltti. On kuin kohtalon ironiaa, että juuri bunkkerin vieressä on valtava, erikokoisista kivipaasista koostuva holokaustin muistomerkki.

SCANPIX/CORBIS

Winston Churchill Hitlerin bunkkerin edustalla vuonna 1945.

NÄE MYÖS!

Olympiastadion

Vuoden 1936 olympialaisten näyttämö kohoaa edelleen Berliinissä. Siellä musta yhdysvaltaisjuoksija Jesse Owens pilkkasi neljällä kullallaan natsien rotuoppia. Tähän ja kahteen seuraavaan kohteeseen pääsee helpoiten metrolla tai junalla Friedrichstrassen asemalta.

Olympiastadion:
metrolinja **U2** Ruhlebeniin

Tempelhofin kenttä

Natsikauden mahtavin rakennustyö oli Berliinin Tempelhofin lentokenttä. Se oli Saksan lentoliikenteen solmukohta, ja 284 000 neliöineen yhä yksi maailman suurimmista rakennuksista. Lentokenttä suljettiin vuonna 2008, ja sen tulevaisuus on avoin.

Tempelhofin lentokenttä:
U6 Alt Mariendorfiin

Ilmatorjuntatorni

Liittoutuneiden ensimmäisen ilmahyökkäyksen jälkeen vuonna 1940 Hitler määräsi Berliiniin rakennettavaksi kolme valtavaa ilmatorjuntatornia, joista on enää jäljellä yksi. Berliner Unterwelten järjestää sinne opastettuja käyntejä (www.berlinerunterwelten.de).

Humboldthain-puisto:
S-juna S2 Bernauhin